

آیین نامه رعایت و حمایت از حقوق مالکیت معنوی در استفاده از منابع کتابخانه دیجیتال دانشگاه علوم پزشکی زنجان

مقدمه:

کتابخانه های دیجیتال با هدف دسترسی یکپارچه و منسجم به اطلاعات موثق و معتبر شکل گرفته اند و با جریان دسترسی آزاد توانسته اند دسترسی به منابع اطلاعاتی را سریع تر و فارغ از زمان و مکان از طریق شبکه جهانی اینترنت فراهم آورند. ساختار فنی و معماری این کتابخانه ها تابع یک چارچوب فنی و حقوقی است که حوزه های حقوقی مرتبط شامل حق تکثیر، اجرا و حق مالکیت معنوی و سایر حقوقی که به آثار چاپی و کتابخانه ها تعلق می گیرد را دربر میگیرد. با مدیریت این حقوق در ارتباط با منابع دیجیتال

دسترسی به این منابع تحت حمایت قانون حق مولف، از تکثیر و دستیابی غیر مجاز به این آثار ممانعت می شود.

حقوق پدید آورندگان آثار فکری برای کنترل وضعیت و استفاده از این آثار، توسط معاهدات و قوانین بین المللی در بسیاری از کشورها به رسمیت شناخته شده است که با عنوان کپی رایت یا حق مالکیت فکری/ معنوی شناخته شده است. تغییر محمل های اطلاعاتی در ماهیت حمایت از حق مولف برای پدیدآورندگان تغییری ایجاد نکرده، بلکه به موزات پیشرفت های فناورانه قوانین حق مولف نیز دستخوش تغییرات زیادی شده و انعطاف زیادی در برابر این تغییرات نشان داده و توانسته خود را با شرایط جدید تطبیق دهد^۱.

کپی رایت مجموعه ای از حقوق انحصاری است که به ناشر یا پدیدآورنده یک اثر تعلق می گیرد و حقوقی مانند انتشار، توزیع و .. در ارتباط با اثر را دربرمیگیرد و هر گونه استفاده از اثر باید با اجازه پدیدآورنده یا صاحب اثر باشد.

ضرورت آیین نامه

با توجه به پیشرفت فناوری در حوزه منابع اطلاعاتی، کتابخانه ها جهت ارائه خدمات اطلاعاتی و منابع از محمل های اطلاعاتی جدید که به صورت الکترونیک می باشد استفاده کرده اند، به دنبال استفاده از این شکل ارائه منابع، اهداف و سیاست های کلی آنها در جهت قوانین و دسترسی به منابع نیز دستخوش تغییر شده است. با شرایط جدید حاکم بر کتابخانه ها باید چارچوب کلی در ارتباط با نوع ارائه و خدمات این دسته از منابع و حفاظت از حقوق پدیدآورندگان و ناشران این منابع توسط سازمان های استفاده کننده تدوین گردد تا حقوق و بهره از این منابع برای هر دو طرف تولید کننده و استفاده کننده، مهیا و مسائل مربوطه روشن و صریح مشخص شده باشد. آیین نامه حاضر با هدف دسترسی بهتر و افزایش آگاهی استفاده کنندگان در جهت حفظ حقوق پدیدآورندگان تدوین گردیده است و بخشی الزامی از آیین نامه های مربوط به خدمات کتابخانه ای می باشد.

اهداف آیین نامه

✓ ارائه فرایندی صریح و روشن در ارتباط با حقوق مالکیت معنوی منابع و آثار کتابخانه دیجیتال دانشگاه

^۱ . مطلبی، داریوش. حق مولف در محیط دیجیتال. فصلنامه کتاب ۷۰ (تابستان ۸۶). قابل دسترس:

http://nastinfo.nlai.ir/article_447_0c78e211f683ce0c904afa1f4f75d126.pdf

- ✓ نهادهای سازای حقوق مالکیت معنوی/ فکری آثار دیجیتال برای کاربران دانشگاه به طور مستقیم و کاربران غیر دانشگاه به طور غیر مستقیم
- ✓ کاهش بدرفتاری ها و سوء استفاده از آثار در ارتباط با حقوق مالکیت معنوی/ فکری توسط کاربران کتابخانه دیجیتال دانشگاه
- ✓ آگاه ساختن کاربران کتابخانه دیجیتال نسبت به حقوق مالکیت معنوی/ فکری پدیدآورندگان منابع دیجیتال و استفاده صحیح از آنها

بندهای آیین نامه

بند ۱: تعاریف

حق مولف / مالکیت معنوی: "حمایت قانونی از ناشر یا پدیدآورنده از طریق ممانعت از تهیه نسخه غیر قانونی و غیر مجاز از آثار آنان" که تمامی آثار علمی، هنری و ادبی را شامل می شود. هدف اصلی این قانون پاسداری از حقوق مادی-معنوی پدید آورندگان و حصول اطمینان از دست یابی جامعه به اطلاعات مورد نیاز است.^۲

کتابخانه دیجیتال: "یک محیط کنترل شده که از طریق چارچوب های قانونی و تجاری مناسب و فارغ از محل نگهداری، شکل اطلاعات، دسترسی یکپارچه به حجم وسیعی از منابع اطلاعاتی را فراهم می آورد"^۳.

منابع دیجیتال: منظور از منابع دیجیتال در این آیین نامه انواع متفاوت منابع اطلاعاتی مانند: کتاب، مجله، پایان نامه، تصاویر، منابع چند رسانه ای به فرمت دیجیتالی در وب سایت کتابخانه دیجیتال دانشگاه می باشد که از طریق شبکه اینترنت و اینترنت داخلی دانشگاه در دسترس مجاز قرار می گیرد.

پایگاه های اطلاعاتی: منظور پایگاه های اطلاعاتی هستند که شامل انواع منابع مختلف در زمینه های پزشکی و علوم پایه می باشند که توسط ناشران و شرکت های تولید کننده منابع اطلاعاتی ارائه و از طریق وب سایت کتابخانه دیجیتال دانشگاه در اختیار کاربران قرار می گیرد. که شامل سه دسته کلی بدین شرح است:

- ✓ پایگاه های اطلاعاتی خریداری شده مطابق با خرید کنسرسیومی وزارت بهداشت

- ✓ پایگاه های اطلاعاتی دسترسی آزاد یا open access

- ✓ منابع رایگان تحت وب

بند ۲: کاربران کتابخانه دیجیتال

^۲ .مطلبی، داریوش. حق مولف در محیط دیجیتال. فصلنامه کتاب ۷۰ (تابستان ۸۶). قابل دسترس: http://nastinfo.nlai.ir/article_447_0c78e211f683ce0c904afa1f4f75d126.pdf

^۳ . مطلبی، داریوش. حق مولف در محیط دیجیتال. فصلنامه کتاب ۷۰ (تابستان ۸۶). قابل دسترس: http://nastinfo.nlai.ir/article_447_0c78e211f683ce0c904afa1f4f75d126.pdf

منظور از کاربران کتابخانه دیجیتال دانشگاه کلیه افراد حقیقی و حقوقی که دارای رابطه شغلی- تحصیلی با دانشگاه علوم پزشکی زنجان هستند و به طریقی که این افراد قادر باشند با استفاده از یکی از روش های دسترسی به شبکه دانشگاه از منابع موجود در وب سایت کتابخانه دیجیتال استفاده نمایند.

تبصره ۱: مراجعه کنندگان از سایر موسسات با ارائه معرفی نامه از دانشگاه مربوطه می توانند با رعایت مفاد این آیین نامه از منابع کتابخانه دیجیتال استفاده نمایند.

بند ۳: روش های دسترسی جهت استفاده از منابع کتابخانه دیجیتال

انواع روش هایی که برای استفاده از منابع دیجیتالی دانشگاه علوم پزشکی زنجان مورد استفاده قرار می گیرد به شرح ذیل می باشد:

۱. مراجعه به واحد فناوری اطلاعات در هر دانشکده یا بیمارستان جهت تعریف اکانت (باید کارت شناسایی معتبر مبنی بر اینکه از کاربران دانشگاه علوم پزشکی می باشند همراه داشته باشند). پس از تعریف اکانت به طور مستقیم می تواند در محیط دانشگاه با مراجعه به وب سایت کتابخانه دیجیتال از منابع استفاده نمایند.

۲. جهت دسترسی خارج از محیط دانشگاه، بعد از تعریف اکانت مراجعه به وب سایت کتابخانه دیجیتال، دانلود نرم افزار VPN و نصب بر روی سیستم شخصی خود سپس با فعال شدن این نرم افزار و اکانت تعریف شده، خارج از محیط دانشگاه می توانند به مجموعه منابع کتابخانه دیجیتال دسترسی پیدا کنند.

۳. پایگاه های اطلاعاتی از قبیل پایگاه های مجموعه Elsevier که امکان ثبت نام و فعال سازی Remote access دارند، کاربران دانشگاه می توانند با استفاده از ایمیل دانشگاهی ثبت نام کرده و در محیط های خارج از دانشگاه از این پایگاه ها استفاده کنند.

بند ۴: شرایط دسترسی به منابع کتابخانه دیجیتال

اغلب پایگاه های اطلاعاتی موجود در کتابخانه دیجیتال دانشگاه به روش اشتراک سالانه توسط وزارت بهداشت تهیه شده است و مالکیت آن متعلق به ناشر یا کارگزار است، دسترسی و استفاده از این پایگاه ها مطابق با شرایط ذیل می باشد:

۱. بر اساس توافق بین وزارت بهداشت- دانشگاه و ناشران- نمایندگان دانلود تمام کتاب یا تمامی مقالات یک شماره از یک مجله در یک زمان مشخص توسط کاربران ممنوع بوده و به عنوان تخلف از سوی ناشر و دانشگاه شناخته می شود.

۲. مسئولیت حفظ اکانت تعریف شده برای کاربر بر عهده کاربر می باشد، در صورت استفاده نادرست از این اکانت مسئولیت و عواقب آن بر عهده کاربر خواهد بود.

۳. اکانت ایجاد شده برای هر کاربر برای دسترسی به اینترنت، صرفاً جهت دسترسی آسان تر به منابع می باشد و سطح دسترسی به این منابع مانند: تعداد منابع و زمان دسترسی به آرشیو مطالب یک منبع مطابق قرارداد و نحوه اشتراک مجموعه های کتابخانه دیجیتال است.

تبصره ۲: در صورتی که در منبع یا پایگاهی برای دسترسی از کاربر نام کاربری و کلمه عبور درخواست شود منبع مورد نظر تحت اشتراک دانشگاه نمی باشد.

بند ۵: شیوه برخورد با تخلفات

۱. بر اساس بند ۴ فوق الذکر آیین نامه، هرگونه داندلود کامل کتاب یا یک دوره کامل مجله تخلف محسوب شده و تمام عواقب ناشی از آن از جمله شکایت ناشرین یا نمایندگان آنها بر عهده فرد مذکور می باشد.

۲. در اختیار قرار دادن اکانت VPN به سایر افراد به منظور استفاده یا داندلود منابع کتابخانه دیجیتال ممنوع بوده و تمام مسولیت های حقوقی آن نیز بر اساس بند ۴ این آیین نامه متوجه فرد مذکور می باشد.

بند ۶: حقوق مولفین

۱. تمامی کاربران کتابخانه دیجیتال دانشگاه علوم پزشکی زنجان اعم از اعضای هیئت علمی، دانشجویان و کارکنان دانشگاه موظف به رعایت قوانین و حقوق مالکیت معنوی در ارتباط با منابع دیجیتال در مورد تمامی منابع قابل دسترس از طریق وب سایت کتابخانه دیجیتال دانشگاه می باشند.

۲. امکان انتشار، توزیع، کپی و ارسال این منابع در سایر وب سایت ها و شبکه های اجتماعی بدون اخذ مجوز کتبی از صاحب آثار ممنوع بوده و تخلف شناخته می شود. رعایت قوانین حقوق مالکیت معنوی در کلیه فعالیت های آموزشی، پژوهشی و درمانی دانشگاه الزامی است.

بند ۷: محدودیت قانونی استفاده از منابع کتابخانه دیجیتال

استفاده از منابع کتابخانه دیجیتال دانشگاه علوم پزشکی زنجان محدود به کاربران این دانشگاه و برای تامین نیازهای اطلاعاتی آموزشی، پژوهشی و درمانی آنها بوده و استفاده تجاری از این منابع به هر شکلی ممنوع است.

بند ۸: قوانین برخورد با متخلفان

چنانچه فرد یا ناشر صاحب اثر یا دانشگاه در اثر سوء استفاده کاربران دچار خسارت شود، مطابق با قوانین مصوب کشوری در ارتباط با مالکیت فکر و معنوی آثار که در ذیل ذکر می گردد، برخورد خواهد شد:

۱. ماده ۳ قانون حمایت از حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان سال ۱۳۴۸ ([قابل دسترس: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت امور هنری](#))

۲. ماده ۲۳ قانون حمایت از حقوق مولفان و مصنفان سال ۱۳۴۸ ([قابل دسترس: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، معاونت امور هنری](#))

۳. آیین نامه برخورد با تخلفات حقوق کپی رایت دانشگاه علوم پزشکی زنجان

تبصره ۳: جهت پابندی به قوانین ذکر شده کتابخانه دیجیتال دانشگاه میتواند اقدام به قطع دسترسی یا محدود کردن آن برای کاربران که مفاد آیین نامه را رعایت نکرده باشند نماید.

تبصره ۴: به منظور حمایت از جریان دسترسی آزاد به اطلاعات، کتابخانه دیجیتال دانشگاه علوم پزشکی زنجان از شیوه های جدید انتشار و توزیع اطلاعات که مطابق با قوانین مالکیت فکری باشد و به حقوق صاحب اثر احترام گذاشته باشد و در عین حال اجازه دسترسی وسیع تر به منابع را میدهد پشتیبانی می کند.

****** این آیین نامه مطابق با قوانین کشوری و تعهدات بین المللی در ارتباط با منابع دیجیتال بوده و در صورت تغییر در آنها این آیین نامه مجدد مورد بازنگری قرار خواهد گرفت. در نهایت آیین نامه حاضر با عنوان " **آیین نامه رعایت و حمایت از**

تاریخ: ۱۳۹۷/۰۶/۱۷

حقوق مالکیت معنوی در استفاده از منابع کتابخانه دیجیتال دانشگاه علوم پزشکی زنجان " که شامل ۸ بند و ۴ تبصره می باشد در جلسه مورخه ۱۳۹۷/۰۶/۱۷ شورای پژوهشی دانشگاه مورد تصویب قرار گرفت.